

TÁRSADALMI ≡ DOLGOZATOK

A NYOMDÁSZAT JELENE ÉS JÖVŐJE.

IRTA: RADNAI MIHÁLY.

BENNE VAGYUNK a szecsessziós lázban. Ez a láz hódít nemcsak a társadalmi szokásokban, hanem az ipar és kereskedelem terén is és ép ezért nem csodálható, ha Gutenberg komoly találmánya is osztályrészét követel magának ebből. Mondhatjuk, hogy jogosan is. Csakhogy nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy oly helyen kell alkalmaznunk ezen irányt, a hol ez céljának meg is felel, nem pedig derűre-borúra mindenhol, a mi azután lerontja a kívánt hatást.

És itt történik rendszerint a legtöbb botlás.

Manapság, ha a megrendelő feladja munkáját, legyen az komoly vagy más irányú, előre bocsátja azt, hogy szeretné munkáját bizonyos szecsessziós ízlés szerint elkészíttetni. És a gombamódra szaporodó, többnyire földalatti *könyvnyomdai műintézetek* — tisztelet a kevés kivételnek — kapva kápnak az alkalmon és a nélkül, hogy a készítendő munka rendeltetésével tisztában lennének, híven megfelelnek a jóhiszemű kíváncsoknak és oly szecsessziós nyomtatványt állítanak elő a megrendelőnek, hogy annak a haja is — ha ugyan van még — szecsessziósan hajladozik az ég felé.

Sok esetben nem is a megrendelő kívánsága szerint gyártják a lábrakapott unikum-ízlést, hanem a *műintézetek* saját cégüknek vélnek reklámot csapni a sajtó alól kikerülő ilyfajta nyomtatványokkal, nem gondolva azzal, hogy ilyesmikkel csak nevetségessé válnak.

Nézzük csak meg jól az ily intézetekből kikerülő nyomtatványokat, mi is teszi ezeket *szecsessziós jelle-*

güvé. Vegyük először a szedést; már itt láthatjuk, hogy minden néven nevezendő szabály sutba dobott Minden elképzelhető sor-elhelyezést láthatunk, a hol pedig a sorokat nem tudják sehogysem jól elhelyezni, ott sorkitöltőket alkalmaznak, de olyanokat, melyek mellett a sor teljesen elvész. A betűfajoknak pedig egész tömelegét látjuk felhalmozva minden józan gondolkodás nélkül s szinte röstelni való, hogy ilyfajta nyomtatványokon alúl ott pompázik, hogy: *X. Y. könyvnyomdai műintézet nyomása.* Hát bizony erre csipetnyit sem lehetünk büszkék. És ezen bajoknak főokozója egyrészt az, hogy nálunk Magyarországon derűre-borúra létesítetnek nyomdák oly exisztenciák által, kik más pályán nem tudnak boldogúlni, ezen a téren akarnak zöld ágra vergődni.

Vesznek maguk mellé egy szakképzettnek hitt olcsó nyomdászt, a ki azután egy sereg tanulatlan fiú segítségével, kellő vezető kéz hiányában, saját jónak vélt *ízlését* tálalja föl az általa előállított nyomtatványokon. A nem szakképzett üzlettulajdonosnak pedig az teljesen mindegy, hogy a vörös, sárga, kék, zöld stb. színek miként váltakoznak, a fődolog az, hogy mennél rikítóbbak legyenek a színek; a betűfajoknál meg különösen ínyére van, ha azt látja, hogy azok majdnem mind fel vannak szedve, legalább – szerinte – a laikus publikum gyönyörködhetik nyomdája dús felszerelésén.

Nehéz dolognak látszik, hogy ezen kontárnyomdák üzelmői ellen lépést tegyünk, miután már annyira el vannak rontva a nyomtatvány-árak, ha ugyan még lehet ezeket áraknak nevezni, hogy a megrendelő maga is nem annyira a munka ízléses kiállításával, mint inkább annak olcsó előállítási árával törődik.

Alkalmam nyílik jelen állásomban nagyon sokszor meggyőződni, hogy mily meggondolatlanul tesznek nyomdák ajánlatokat egyes munkákra, úgy hogy a legelkiismeretesebb számítás mellett sem fedezi a kiadást a munkáért járó összeg, s így azután rendszerint, ha ugyan nem is mindig, a szerencsétlen munkás bőre az a hely, a honnan fedezni kell a deficitet.

De nem akarok eltérni tárgyamtól. A mi körünk: a „Könyvnyomdászok Szakköre“ már több ízben foglalkozott ama szakba vágó kérdéssel, hogy mi módon lehetne nálunk is – a külföld példájára – jeles szakerőket nevelni, kik azután díszére is válnának a nyomdász-társadalomnak.

Csakhogy hiábavaló volt mindezideig körünknek minden igyekezete, miután *felülről* nem kaptuk meg eddigelé ama pártolást, melyre elkerülhetlen szükségünk lett volna. Dicséretre méltó volt a főnökegyesület

abbeli igyekezete, hogy közbenjárt a kereskedelmi miniszternél és keresztülvitte, hogy 3 törekvő fiatal nyomdásznak három éven keresztül 1000–1000 korona ösztöndíjat adjon külföldi tanulmányútra. Csakhogy itt oly szigorú feltételeket írtak elő, hogy a pályázat sikerre nem vezethetett, mert első sorban lehetetlen oly fiatal szakerőket találni, kik már most bizonyíthatnák szaktudásukat az általuk készített munkákkal, miután nálunk ez csak egyeseknek privilégiuma minden nagyobb és kisebb nyomdában. Másodsor pedig a szigorúan megkívánt iskolai képzettség túlhajtás. A négy középiskola elvégzése soknál még annyit sem ér, mint némelyeknél hat elemi. Már most ha egyiknek-másiknak meg is van négy középiskolai bizonyítvány elégségekkel vagy legtöbbször elégtelennel spékelve, ez még nem fogja ama ifjút arra kvalifikálni, hogy előnyben legyen a felett, kivel szegénysorsú szülei csak hat elemi osztályt végeztek, de a fiú ezeket kitűnően végezte. Ismerek én néhányat, kik végeztek gimnáziumokat és a mi pályánkon nem képesek a hétköznapiságon felülemelkedni protekció nélkül. Ha most már ilyenek lesznek első sorban hivatva arra, hogy a kitűzött ösztöndíjjal külföldre menjenek, akkor már most sajnálható, hogy a kitűzött vállalkozás sikertelen fog maradni. Reméljük azonban, hogy e szigorú feltételeket nem fogják teljesen betartani, és tekintetbe fogják venni nemcsak az iskolai, de első sorban a szak-képzettséget.

Mindenesetre azonban sokkal üdvösebb dolog lett volna, ha ezen Argonauta-vállalkozás helyett első sorban az elodázhatlanul szükséges szakiskola kérdése lett volna megoldva, mert erre mégis csak előbb és inkább van szükségünk és az ösztöndíjra szánt összeget az erre a célra már meglévő összeggel együtt erre kellett volna fordítani, és később, ha a szakiskola már meglesz, az ezen szakiskolákat jelesen végzett ifjak közül lehetne néhányat kiválasztani arra a célra, hogy ösztöndíjjal ismereteit a külföldön gyarapítsa. Ezzel elérnők azt, hogy a szakiskola növendékei között az igyekezetet és szorgalmat felkeltenők, hogy mindegyik törekedne arra és igyekezne komolyan venni a tanulást, hogy jogot formáljon a kiküldetésre. A már meglévő összeggel lehetne oly tanári kart díjazni, mely hetenként legalább 3-szor tartana előadást s így lehetne oly szak-erőket nevelni, kik hivatva lennének a későbbi nyomdász-nemzedéket olyannak kiképezni, mint a minőre szüksége van a nyomdász-technikának.

Mert számot kell vetnünk az iparművészet jelenlegi állásával, valamint fejlődésével és a nyomdá-

szatnak ezzel lépést kell tartania. Most már nem elégséges jó szedőnek lenni, mert ez édes-kevés a mai fokozott igényeknek, a nyomdászat ma már művészies irányt vett fel és ezen a téren kell tovább fejlődünk.

Tisztában kell lennünk nemcsak a betűszedés minden csínjával-binjával, hanem a díszítő anyagok bámulatos sok válfajával és a színösszetételek helyes érzékével. Így tehát annak, ki jogot formál arra, hogy elsőrangú mesterszedőnek neveztessek, annak művészies érzékkel kell bírnia, hogy minden nehézség nélkül képes legyen nap-nap után valami új dolgot produkálni. Ezt pedig csak úgy lehet kellőképp elsajátítani, ha rendelkezésünkre áll oly intézet, a melynek az ilyesmit kultiválnia kell. A meddig ez nem lesz meg, addig nem is fogunk számottevő eredményt felmutatni és a külfölddel lépést tarthatni, — mert három fecske nem fog nyarat csinálni, ha mindjárt három éven keresztül is nem jön haza, — hanem arra leszünk utalva, hogy többnyire a külföld jobb termékei után próbálkozzunk meg valami — a mi szempontunkból — újat produkálni.

Azután meg — valljuk meg őszintén — nagyon elenyésző azon nyomdák száma, kik a legnagyobb áldozatkészséggel azon igyekeznek, hogy a nyomdájukból kikerülő sajtótermékek igazán szépek és ízlésesek legyenek. A zöme csak arra törekszik, hogy munkája készen legyen. Ez pedig nagy baj és öreg hiba. Mert vagy űzzük a nyomdászatot mint művészeti iparágat, vagy pedig mint gyáripárt. De e kettőt összeegyeztetni nem lehet a nélkül, hogy egyiknek vagy másiknak hátrányára ne legyen. És ezért azután az ízlésesen dolgozó nyomdáknak sokszor nem is vehetjük rossz néven, ha elvesztik kedvöket a megrendelővel szemben, midőn azok arra szeretnek hivatkozni, hogy így meg úgy nagyon drágák, más nyomdák sokkal olcsóbbak. Hiába mondjuk ilyeneknek, hogy az ízléses kivitelű nyomtatvány előállításí árát nem lehet párhuzamba vonni a gyárilag előállított nyomtatványéval, azok csak azt nézik, hogy első sorban is olcsó legyen. Ezért tehát arra kellene törekedni, hogy minden egyes nyomda az ízléses kiállításra fektesse a fősúlyt, ne pedig arra, hogy a kvantum legyen nagy és nem a kvantitás. Ha ezt tartják szem előtt, akkor meg fog szünni a nyomtatványokkal űzött szégyenteljes házalás, hogy ki csinálja meg olcsóbban, ha mindjárt rosszúl is.

Nézzük meg a külföldet: ott vállvetve igyekeznek a nyomdák azon, hogy mentül szebb és jobb nyomtatványokat állítsanak elő és így önkéntelen is versengenek az elsőbbségért. Míg nálunk úgyszólván irígy szemmel nézik az egyes nyomdákból kikerülő termé-

keket, nemhogy ezek az irigy szemek arra törekednének, hogy ők is ugyanolyanokat állítsanak elő saját intézetükben.

Hogy mennyire indolensek a magyarországi nyomdák, legjobban illusztrálja ezt a Lipcsében megnyílt grafikai kiállítás Ausztria-Magyarország részére, a hol összesen két elsőrangú fővárosi nyomda vett részt izléses kivitelű nyomtatványával, a melyekről a külföldi szaksajtó a leghizelgőbbben nyilatkozott és kiállításukkal díszére is váltak a magyar nyomdászatnak. Hol maradtak a többi jónevű és arany érmekkel kitüntetett műintézetek, a kik a vezérszerepet viszik. Hát bizony az erkölcsi siker és a magyar nyomdászat érdeke is megkívánta volna, hogy inkább a kiállításon tündökölték volna résztvételükkel, mint távolmaradásukkal, mely utóbbi ténynyel épenséggel nem szereztek dicsőséget a szépen fejlődő magyar nyomdásziparnak.

Igen gyakran azt a szomorú jelenséget láthatjuk nyomtatványainkon, hogy a munkát előállító szedő minden igyekezete sikertelen azért, mert gépmestereink a szakképzettség terén éppen olyan fejletlenek, mint akár szedőink. Megtörténik gyakran, hogy a mit a szedő, tehetségéhez képest, helyesen és izlésesen dolgozott fel, a gépmester csökönysége ront le, a ki azt gondolva magában: te szedtél, én majd nyomok, pedig ez helytelen, mert minden díszesebb nyomtatványt a szedő és gépmester egyaránt köteles a színezésre együttesen fel dolgozni.

De nemcsak a tőkét, azaz a nyomdatulajdonosokat kell okoznunk azért, hogy nem állunk szakképzettség tekintetében azon a fokon, mint a külföld, hanem a segéd-osztály is részese ennek a bajnak. Mert, bizony sajnos, a segéd-osztály zöme se lelkesedik valami nagyon a szakképzésért, a mit legjobban bizonyít, hogy sem szaklapot nem járát, sem szakszerű felolvasást nem látogat. Megelégszenek annyival, hogy fitymálólag nyilatkoznak az ilyesmikről és inkább tartják előbbrevalónak Marx tanával foglalkozni, mintha bizony ez elég lenne a megélhetésre. Szép dolog ugyan a létfentartásért küzdeni, de hát akkor legalább is kell a szakmát olyannyira érteni, hogy ott helyünket megálljuk, ellenkező esetben hiábavaló minden más igyekezet arra, hogy pályánkon boldogúlhassunk.

Nézzünk csak körül nyomdáinkban, hogy mikép állunk a szakképzés tekintetében és akkor elég szomorú eredményt látunk ezen a téren, hogy a személyzetek zöme csak egyszerűen sima szedéshez alkalmazható, a mi bizony nagyon kevés ahhoz, hogy a jövőben ezen a téren boldogúlhassanak. Hogy pedig a modern

irányt mikép vélik sok helyütt alkalmazni és mi módon, arra nézve jellemző, hogy egyik nyomda e fajta munkáit a lehetetlenségig vitt linea-görbítések teszik ismeretessé, a mely tekintetben szintén speczialitást képez; másik nyomda pedig a díszítő anyagok egész tömkelegét halmozza össze nyomtatványain, úgyannyira, hogy azt még utánozni is lehetetlen; egy harmadik nyomda pedig a külföld által taposott úton halad. Nem utánozza ugyan őket, de meglátszik rajta, mint a járnitanuló gyermeknél, hogy támaszra van szüksége. És úgy tovább. Mindegyik külön ízléssel akar feltűnni, de azért ezen beteges versengés folytán egyik sem tudja fölényét elismertté tenni.

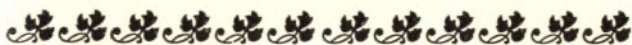
Nem széthúzva, hanem együttes erővel kellene a modern irány intenczióinak megfelelőleg, bizonyos magyaros jelleget meghonosítani a modern iránynál, hogy ezáltal ne csak modern, de magyaros jelleget és ízlést teremtsünk meg munkáinkon és a külföld ne büszkélkedhessék unos-untalan azzal, hogy őket utánozzuk, hanem meggyőzzük őket arról, hogy saját nemzeti ízlésünket mutassuk be a nagy világnak és a nagy világ minden nyelvű nyomdászatainak.

Hisz hazánk faunája és floresztikája oly gazdag, hogy nem szorúlunk idegen importra. Csak a hazai öntödéinknek kellene egy kissé jobban lábra állni és több igyekezettel oda hatni, hogy öntödéikből ne csak a külföldi öntödék megvásárolt matriczáiból kikerülő betűk és díszítő anyagok lássanak napvilágot, hanem tegyenek legalább a magyar nyomdászat érdekében annyit, hogy próbálkozzanak meg eredeti magyaros jellegű dolgok készítésével, a mi bizonyára üdvösebb dolog lesz, mint az általuk eddig követett rendszer.

Az Iparművészeti Társulat által legutóbb hirdetett címlap-pályázatra beérkezett számos mintán láthattuk, hogy mily sikerülten vannak a magyaros jellegű díszítőanyagok a modern irány keretébe beillesztve. Hisz a magyaros jellegű díszítő-anyag különösen alkalmas a modern irányhoz. A megkívánt színek pedig jobbra mind feltalálhatók a magyaros jellegnél. Törekedjünk tehát arra, hogy – szakítva az eddigi rendszertelenséggel – a magyaros jelleget honosítsuk meg munkáinkon; sokkal többet fog ez nekünk magyar nyomdászoknak használni, mintha a külföld jó, de azért sokszor rossz mintáit is utánozzuk.

A főnökegyesület a Szakkörrel egyetértve pedig nagyon üdvös dolgot cselekedne, ha már most nem térne sehogy sem ki az elodázhatlanul szükséges szakiskola felállítása elől, és arra törekedne, hogy ez okvetlenül a jövő tanévben megnyílják és mely iskola hivatva

lenne a fentebb vázoltakat a jövő Gutenberg-nemzedékekkel megismertetni, hogy ezáltal oly nyomdászokat nyerjünk, kiknek már idejekorán elméjükbe vésnék amaz irányt, melyet nekik az életben követniök kell. A meddig ez nem lesz meg, addig nagyon is meddő lesz a kérdés, hogy mikép neveljünk jó szakerőket és mikép tartsunk lépést a külfölddel szemben ízléses és modern kiállítású nyomtatványok előállítására dolgában.

IPAROS VAGY MŰVÉSZ LESZ-E A JÖVŐ NYOMDÁSZ?

IRTA: AUGENFELD MIKSA.

EVSZÁZADOK mulasztásait igyekszik jóvátenni a XX. század hajnala.

A régi *könyvíró művészetet* Gutenberg *művészete* kiszorította. A haladó kultúra Gutenberg apó művészetét iparrá süllyesztette, de hajnal dereng ismét, a sokszorosító ipar kezdi visszanyerni régi fényét.

Könnyű volt a hajdan könyvírással foglalkozó pátereknek. Hol volt még akkor az a felválthatatlan bankó, az a ma már drága pénz, a mit időnek nevezünk, hisz a nap már ugyanakkor is fel volt osztva huszonnégy órára, de a homokóra forgatása az asztronómus dolga volt, a könyvíró páter a felkelő és lemenő nap szerint állapította meg az időt; hány le- meg feltűnő nap találta könyvíró pulpitusára görnyedve, de alkotott is csodálatosat.

A nyomdászat bölcsőköra a kézi művészetet híven utánozta.

Manap, midőn hírneves művészek állanak a sokszorosító ipar szolgálatában, beismerjük, hogy eleink ízlés dolgában sokkal messzebb voltak, mint mi. Fel fogták azt, hogy a könyv olvasása ne csak fáradságos munkája legyen a szemnek, hanem kedves, mosolygó tükre is annak tartalmának. Életet lehelt a holt betűbe: a művészet lelkét, gyönyörködteté a szemlélőt gyönyörű díszítéseivel, remek ornamentikájával és csodaszép inziáléival.

A kézi írástól átvett fejlődést a stagnálás követte, a mely hosszú ideig, majd napjainkig tartott. Újjáébre-